

Henrik Saastad

Moralsk feilteori, skeptisisme og emotivisme

Bacheloroppgave i filosofi

Veileder: Lars Johan Materstvedt

Mai 2021

Henrik Saastad

Moralsk feilteori, skeptisisme og emotivisme

Bacheloroppgave i filosofi
Veileder: Lars Johan Materstvedt
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for filosofi og religionsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

Moralsk feilteori, skeptisisme og emotivisme

John Leslie Mackie publiserte i 1977¹ en metaetisk feilteori om moralitet. Målet med denne teksten er å redegjøre for Mackies moralske feilteori, for så å drøfte den. Det vil bli sett at feilteori består av to hovedkomponenter hvis sannhet bestemmer sannheten i teorien som helhet. De to komponentene er en ontologisk og en konseptuell påstand. Jeg skal først: (I) Gi en generell redegjørelse for den helhetlige teorien, hvor jeg vil komme inn på de to påstandene. Slik skal jeg skille teorien fra andre metaetiske teorier som moralsk realisme og emotivisme. Så: (II-III) Gå nærmere inn på påstandene hver for seg, og her vil jeg etter hvert bevege meg vekk fra redegjørelse og over til drøfting. (II) Omhandler den ontologiske påstanden. Her gir jeg ett argument som forsvarer påstanden, og en innvending til både Mackie sin påstand og mitt argument. (III) Omhandler den konseptuelle påstanden. Her vurderer jeg hvor plausibel påstanden er ved å sette den opp mot Alfred J. Ayers emotivisme. Dermed: (IV) Konkluderer jeg med at Mackies ontologiske påstand er plausibel, gitt at vi aksepterer premisset om hva objektive verdier er for noe, men at den konseptuelle påstanden ikke er like plausibel. Dermed gir Mackies argumenter oss god grunn til å være skeptiske til objektive verdier, men ikke tilstrekkelig grunn til å tro at feilteori er sant.

I. Mackies moralske feilteori

En feilteori er en type teori som sier at ingen setninger i en viss diskurs er sanne, eller, at alle positive, atomiske setninger i et gitt felt er systematisk falske.² Man kan for eksempel være en feilteoretiker om aritmetikk, hvor man vil påstå at en setning som « $3+6=9$ » er falsk. Setningen er positiv i at den prøver å si at noe *er* slik og slik. Her blir det påstått at 3 og 6 sammenlagt blir 9. Dette er også en påstand, og dermed noe som kan vurderes for å være sant eller falskt. En feilteori vil si at alle slike setninger er falske fordi de baserer seg på en eksistensiell falskhet.³ I henhold til aritmetikk er det eksistensen av tallene som man er skeptisk til. Feilteorien det her dreier seg om er derimot den moralske feilteorien lagt frem av Mackie. Denne teorien påstår at

¹ Jeg bruker derimot 1990-utgaven

² Chris Daly og David Liggins, "In defence of error theory", 2009, S.209, og Alexander Miller, *Contemporary Metaethics: An Introduction*, 2014, S.111. De definerer feilteori i rekkefølgen jeg har nevnt dem. Ifølge begge definisjonene vil setninger som « $3+6=9$ » og «mord på uskyldige er galt» være falske, så begge kan brukes her.

³ Daly og Liggins, 2009, S. 212. Det er «typisk» at feilteori baserer seg på falske eksistensielle påstander. Det er uansett dette som er tilfellet med Mackies feilteori.

alle setninger av typen beskrevet, i det moralske feltet, er systematisk falske. Den påstår at setninger som «mord på uskyldige er galt», og «å gi penger til veldedighetsorganisasjoner er rett», er falske. De er, ifølge Mackie, falske fordi de er påstander om eksistensen av visse objekter, egenskaper eller relasjoner som rett og slett ikke eksisterer i verden. (Jeg kommer hovedsakelig til å forholde meg til egenskaper, for jeg tror det er med utgangspunkt i dem at man får det klareste bildet på hva Mackie vil frem til). I de to eksempelsetningene om moralitet er det egenskapene av å være «galt» og «rett» som settes i tvil. Den moralske feilteorien påstår at egenskapene av å være «galt» og «rett» ikke eksisterer; vi finner faktisk ikke disse egenskapene i objekter, handlinger eller livsførsler, men likevel blir deres eksistens forutsatt i slike påstander. Det følger dermed at setningene er falske, siden de forutsetter at slike egenskaper eksisterer til tross for at de ikke faktisk gjør det. Så hva består, nærmere beskrevet, Mackies moralske feilteori av?

Kjernen i Mackies moralske feilteori er en ontologisk påstand. Den uttrykkes, etter forordet, med bokens første setning: «Det er ingen objektive verdier».⁴ Fokuset på det ontologiske blir også gjort eksplisitt når han avviser idéen at etiske spørsmål kun omhandler det språklige eller det konseptuelle:

« These are questions of factual rather than conceptual analysis: the problem of what goodness is cannot be settled conclusively or exhaustively by finding out what the word “good” means, or what it is conventionally used to say or to do. »⁵

Altså, når vi spør oss selv om mord på uskyldige er galt, så kan vi ikke få et tilfredsstillende svar på spørsmålet ved ren ord- og setningsanalyse, eller ved hva vi tror «godt» og «galt» betyr. Vi må faktisk undersøke om det virkelig er sant at handlingen å drepe en uskyldig har, i seg selv, egenskapen av å være gal. Spørsmålet er analogt til det om helt andre objekter og deres egenskaper: Er det slik at den bilen jeg nå ser faktisk, i seg selv, har egenskapen av å være rød, eller er det ikke mer enn et inntrykk jeg har? Dette er et ontologisk spørsmål, og det følger dermed at det kreves en ontologisk undersøkelse for å få svar på det. Kan vi på en eller annen måte vise til eller demonstrere det vi påstår eksisterer?

⁴ Mackie, *Ethics: Inventing Right and Wrong*, 1990. S.15

⁵ Ibid. S. 19

Jeg har nå brukt uttrykket «i seg selv», og dette belyser også hva Mackie mener med «objektive verdier». Disputten som oppstår her mellom hva som eksisterer og hva som ikke eksisterer tar form av realisme kontra anti-realisme. Dette kan ha flere betydninger, men jeg mener spesifikt forskjellen mellom å tro at noe har en sinnsuavhengig eksistens og at noe er sinnsavhengig. Hvis verdier er sinnsuavhengige, som vil si at de eksisterer i verden uten noe slik som en menneskelig bevissthet som tror eller synes at noe er verdifullt, eller, som Mackies tittel sier, «oppfinner» dem, så er de objektive. Handlingen, eller «objektet» å drepe en uskyldig, har da egenskapen av å være «gal», og slik er det uavhengig av hva vi tror eller synes. Verdier er derimot sinnsavhengige hvis de ikke har en slik objektiv eksistens og heller bare er noe som vi har: De er ikke mer enn visse subjektive innstillinger. Mackie sin ontologiske påstand er altså anti-realistisk; verdier er ikke objektive fordi de ikke eksisterer i seg selv som en del av verdens «stoff».⁶ Det er ingen egenskaper i handlinger eller objekter som svarer til ord som «godt», «rett» og «galt»; slike ord viser heller en tendens til å prøve å benevne egenskaper som ikke faktisk er der. Det er menneskelige forsøk på «objektivisering»⁷.

Så langt derimot, er ikke dette egentlig en feilteori. Det kan best kalles moralsk skeptisisme, eller, en form for subjektivism.⁸ Det er en ontologisk påstand om at de egenskapene som uttrykkes ved ord som «godt», «rett» og «galt», ikke har objektiv eksistens i tingene selv, (derfor «skeptisisme»), men at de heller skapes av subjektive moralske innstillinger, følelser, ønsker, behov og lignende. (Derfor «subjektivism»). Mackie påpeker derimot eksplisitt at hans posisjon ikke må forveksles med en type subjektivism som sier at moralske påstander kun er subjektive rapporter⁹; altså noe slik som emotivisme. (For hvis en moralsk bedømmelse/setning kun er uttrykk for en følelse, hvordan kan den være falsk?). Igjen, hans skeptisisme er først og fremst en tese om det ontologiske, ikke det språklige eller konseptuelle.¹⁰ Likevel blir det konseptuelle og

⁶ Ibid. S. 15

⁷ Ibid. S. 42-44. Mackie nevner at en slik objektivisering av moralsk verdi kan komme av «projiseringer» av moralske innstillinger og følelser. Dette betyr, for å bruke Mackie sitt eksempel, at et møte med en viss sopp kan få oss til å føle avsky, og at vi, på grunn av dette, tilskriver soppen en egenskap av å være avskyelig som den har uavhengig av hva vi synes om den (S.42). Analogien til det moralske er at en viss handling kan få oss til å føle avsky, og at vi, på grunn av dette, tilskriver handlingen en egenskap av å være avskyelig uavhengig av hva vi synes om den. Mackie sier derimot videre at hovedmotivasjonen som ligger bak er nok heller at visse ting svarer til våre ønsker og behov, og disse tingene kaller vi for «godt» (S.43).

⁸ Ibid. S. 15-17, (moralisk skeptisisme). S. 17-18, (subjektivism).

⁹ Ibid. S. 17-18

¹⁰ Ibid. S. 18

det språklige viktig for å etablere mer enn en ren moralsk skeptisisme. En feilteori må kunne si noe om setningene i feltet vi tar for oss. Mer spesifikt må det bli vist at disse setningene er systematisk falske. Fra det som først ble sagt om feilteori, så går dette ut på å vise at vi, med setningene våre, forutsetter eksistensen av noe som ikke faktisk eksisterer.

Mackie har nå en ontologisk påstand som sier at det ikke finnes objektive verdier, men det må også bli sagt at vi, i ordinær moralsk tanke og tale, forutsetter eksistensen av slike objektive verdier, og dermed at vi systematisk tar feil i våre bedømmelser og påstander. Det trengs derfor noe mer enn denne ontologiske påstanden.

Mackie skriver:

« (...) , the main tradition of European moral philosophy includes the contrary claim, that there are objective values of just the sort I have denied. »¹¹

Og videre:

« But this objectivism about values is not only a feature of the philosophical tradition. It has also a firm basis in ordinary thought, and even in the meanings of moral terms. »¹²

Dette går videre fra den ontologiske påstanden og over til det som kalles for den konseptuelle påstanden i feilteorier.¹³ Foreløpig vil jeg definere denne påstanden i de termene som bidrar til å skille feilteori fra andre subjektivistiske teorier som emotivisme, slik som Mackie insisterer må bli gjort med hans teori. Påstanden er at moralske bedømmelser uttrykker overbevisninger. Man uttrykker ikke bare en følelse; man har en genuin tro på noe. I dette tilfellet er det en tro på eksistensen av de moralske egenskapene som skal benevnes av ord som «rett», «galt», osv. Dette er en tro som kan vises å enten være sann eller falsk. Man tror og påstår at noe eksisterer, og hvis det virkelig eksisterer, så er troen og påstanden sann. Hvis egenskapene det er snakk om ikke eksisterer derimot, så tar man simpelthen feil: Troen og påstanden er falsk.

¹¹ Ibid. S. 30

¹² Ibid. S. 31

¹³ Miller, 2014, S.112, Jonas Olson, "In Defense of Moral Error Theory", 2011, S. 62, og Richard Rowland, "Moral Error Theory and the Argument from Epistemic Reasons", 2013, S. 1. Her også gis ulike definisjoner av hva det er snakk om; i dette tilfellet den konseptuelle påstanden hos Mackie, og moralske feilteorier generelt, som fører oss fra moralsk skeptisisme til moralsk feilteori. Den begrensede beskrivelsen jeg gir i denne delen er kompatibel med alle, for jeg spesifiserer ikke enda med begreper som «kategorisk», «preskriptivt» eller «begrunnelser». Jeg synes likevel Miller sin definisjon er mest omfattende, og jeg støtter meg derfor mest på den.

Det samme gjelder ikke teorier ifølge hvilke moralske bedømmelser og påstander ikke er annet enn uttrykk for følelser. Følelser har ikke et innhold som kan vises å være sant eller falskt ved å ontologisk undersøke de tingene vi beskriver ved moralske begreper. Hvis jeg føler avsky i møte med mordet på en uskyldig, så er dette simpelthen noe som skjer, og jeg kan uttrykke denne følelsen i ord. Men jeg har enda ikke sagt noe om at mord på uskyldige er galt for den grunn. Jeg har ikke sagt at handlingen i seg selv har egenskapen av å være «gal»; jeg har ikke påstått eksistensen av denne egenskapen. Faktisk, ifølge Alfred J. Ayers emotivisme, så har jeg ikke engang påstått eksistensen av den følelsen jeg vil uttrykke med ordene mine.¹⁴ Dette er fordi moralske setninger, altså, setninger hvor man kommer med moralske bedømmelser, ikke uttrykker genuine påstander:¹⁵

« ...if I say to someone, “You acted wrongly in stealing that money,” I am not stating anything more than if I had simply said, “You stole that money.” (...) It is as if I had said, “You stole that money,” in a peculiar tone of horror, (...). »¹⁶

At man legger til sin moralske bedømmelse av handlingen legger ikke til en egen, ny påstand, eller noe mer til påstanden som allerede er der om at en person stjal penger. Derfor, siden moralske bedømmelser ikke påstår noe, så kan de heller ikke vurderes for å være sanne eller falske. Derimot, hvis et følelsesuttrykk er det samme som å påstå at man har den følelsen, så har den jo en sannhetsverdi, for man kan verifisere om en person faktisk har følelsen det er snakk om eller ikke. Dette avvises derimot av Ayer nettopp fordi moralske bedømmelser ikke er påstander. Derfor er det heller slik at jeg simpelthen har reagert på en viss måte i møte med en situasjon og prøvd å uttrykke denne reaksjonen i ord. Det er altså ifølge denne teorien en forskjell på å uttrykke en følelse og å påstå at man har den, eller å påstå eksistensen av noe som helst. Moralske påstander av typen; «mord på uskyldige er galt», er derfor, egentlig, ikke mer enn et uttrykk for en viss følelse.

Den konseptuelle påstanden i moralsk feilteori er derimot at moralske uttrykk er *utsagn*, i den tekniske betydningen av ordet. Det er som sagt påstander som kan vurderes å være sanne eller falske. Når jeg sier: «Mord på uskyldige er galt», så tilskriver jeg egenskapen «galt» til handlingen «mord på uskyldige», slik at jeg sier noe som at: «Mord på uskyldige har i seg selv

¹⁴ Alfred J. Ayer, *Language, Truth, and Logic*, 1970, S. 109.

¹⁵ Ibid. S. 108-109

¹⁶ Ibid. S. 107

egenskapen av å være gal.» Så spørsmålet er nå om det virkelig har seg slik at handlingen har den egenskapen jeg har tilskrevet. Med Mackies ontologiske påstand så eksisterer det ingenting i handlingen som tilsvarer begrepet «galt», og dermed er mitt moralske utsagn falskt. Dette vil være tilfellet i alle lignende tilskrivninger av egenskapen «galt», og dermed er det ikke bare jeg som tar feil, men faktisk så tar man alltid feil i denne typen tilskrivninger. Altså finnes det en systematisk feil i moralske påstander i at de forutsetter eksistensen av ting som ikke egentlig eksisterer, og derfor får vi en feilteori om moralske setninger og uttrykk. Dette skillet mellom moralsk feilteori og emotivisme beskrives i metaetikken ved distinksjonen mellom kognitivism og ikke-kognitivism.¹⁷

Mackies moralske feilteori består dermed hovedsakelig av to påstander. En ontologisk og en konseptuell. Den ontologiske sier at objektive verdier ikke eksisterer. Den konseptuelle sier at vi, til tross for dette, forutsetter deres eksistens i vår moralske tanke og tale. Resultatet er at vi systematisk gjør feil i våre moralske bedømmelser og påstander, og derfra får teorien navnet sitt. Dette er også de to essensielle komponentene av teorien. Uten den ontologiske så blir resultatet at våre moralske påstander er, eller kan være, sanne, for de forsøker å benevne egenskaper som faktisk finnes, eller som kan finnes. Vi baserer oss dermed ikke på en eksistensiell falskhet. Uten den konseptuelle så tar vi ikke nødvendigvis systematisk feil med våre moralske uttrykk, for disse uttrykkene er ikke nødvendigvis påstander om eksistensen av ikke-eksisterende egenskaper. De kan, for eksempel, simpelthen være uttrykk for våre følelser. Resultatet her blir at vi ikke hele tiden tar feil i våre bedømmelser, noe som er essensielt for feilteori.

Sannheten i feilteori avhenger dermed av sannheten i begge påstandene: Hvis den ontologiske påstanden er sann, så finnes ikke objektive verdier: Ingenting er rett eller galt i seg selv. Men hvis den konseptuelle påstanden ikke er sann, så forutsettes ikke eksistensen av disse objektive verdiene i moralsk tanke og tale, og dermed foregår det heller ikke en systematisk feil slik feilteori påstår. Hvis den konseptuelle påstanden er sann, så forutsettes eksistensen av objektive verdier i moralsk tanke og tale. Men hvis den ontologiske påstanden ikke er sann, så er det ikke sant at disse objektive verdiene ikke finnes. Dermed kan det hende at ulike handlinger og livsførsler faktisk har egenskaper som svarer til begreper som «godt» og «galt», og heller ikke her foregår det derfor en systematisk feil. Den systematiske feilen, som feilteori tilskriver, skjer

¹⁷ Miller, 2014, S. 3

altså ikke om en av de to påstandene ikke er sanne. Det er derfor min hensikt å nærmere ta for meg begge påstandene hver for seg og gi argumenter for hvor plausible jeg tror de er.

II. Den ontologiske påstanden

Mackie mener altså at de egenskapene som svarer til begreper som «rett» og «galt» ikke eksisterer. Så langt har dette bare blitt sagt uten videre; ingen konkrete argumenter har blitt gitt for hvorfor det er slik. Han tilbyr derimot to som skal gi direkte støtte til påstanden. De kalles for «argumentet fra relativitet» og «argumentet fra rarhet».¹⁸

Det første går ut på at det er et faktum i verden at det finnes en hel del ulike moralske koder, bedømmelser, oppfatninger og overbevisninger, og at de varierer mellom ulike samfunn, grupper og historiske tidsperioder. Jeg vil selv legge til her at dette også gjelder mellom ulike individer. Dette er i seg selv bare et deskriptivt faktum, men Mackie mener at det gir støtte til metaetisk subjektivism: Disse forskjellene forklares best ut ifra at menneskers moralske koder reflekterer deres subjektive livsstiler, heller enn at de har fått innsikt i objektive moralske sannheter. Man går god for, og ser på det som rett, de tingene man selv deltar i, heller enn at man på en eller annen måte *vet* at noen ting er godt eller rett uavhengig av hva noen tror eller synes. Hva enn man tror om dette argumentet, så er det derimot det andre som jeg kommer til å bruke tid og plass på.¹⁹ Dette er argumentet som forsøker å vise at de tingene vi prøver å benevne med våre moralske begreper, om de fantes, måtte ha vært noen av de mest merkelige og mystiske i verden.

Mackie sier om argumentet at det har en metafysisk og en epistemologisk del. Han beskriver dem som sådan:

Metafysisk:

« If there were objective values, then they would be entities or qualities or relations of a very strange sort, utterly different from anything else in the universe. »²⁰

Epistemologisk:

¹⁸ Mackie, 1990, henholdsvis S. 36-38 og S. 38-42

¹⁹ Mackie selv anser argumentet fra rarhet for å være viktigere. Ibid. S.38

²⁰ Ibid. S. 38

« Correspondingly, if we were aware of them, it would have to be by some special faculty of moral perception or intuition, utterly different from our ordinary ways of knowing everything else. »²¹

Den metafysiske omhandler spesifikt hva de tingene vi prøver å benevne med moralske begreper må ha vært som for å faktisk være en objektiv verdi. Denne tingen må ha vært, i seg selv, autoritativt preskriptiv.²² Det vil si, at bare i kraft av å eksistere, så ville den gitt oss absolutte føringer på hvordan vi bør eller ikke bør handle. Egenskapen «galt» ved mordet på en uskyldig ville ha fortalt oss at dette er noe vi ikke bør eller skal gjøre, og denne føringen ville ha hatt absolutt autoritet. Ingen av våre tilbøyeligheter kunne ha overstyrt føringen: Hvis jeg egentlig hadde hatt lyst til å drepe en uskyldig, så ville viten om handlingens egenskap av å være moralsk galt trumfet dette og ført meg til ikke å gjøre det. Handlingen ville ha hatt egenskapen «bør-ikke-bli-gjort» eller «skal-ikke-bli-gjort» i seg selv, og ville ha ført oss til ikke å gjennomføre denne handlingen uavhengig av hva vi tror eller synes om den.²³

Den epistemologiske omhandler hvordan vi faktisk skulle ha vært klar over eksistensen av de tingene som nå har blitt beskrevet som autoritativt preskriptive. For Mackie påstår at ingen av våre ordinære redegjørelser for de måtene vi tilegner oss kunnskap på, som sanselig persepsjon, introspeksjon eller logiske slutninger, gir oss gode svar på hvordan vi kan være klar over dem.²⁴ Altså måtte vår tilgang til dem, som han sier, ha vært resultatet av en slags spesiell evne vi ikke helt forstår. Det retoriske spørsmålet blir da hva slags evne dette skulle ha vært.

Hva slike ting er, og hva viten om dem innebærer, oppsummeres blant annet i Mackies forståelse av Platons former:

« The Form of the Good is such that knowledge of it provides the knower with both a direction and an overriding motive; something's being good both tells the person who knows this to pursue it and *makes him* pursue it. »²⁵

Jeg har uthevet en del av setningen fordi jeg tror det er essensielt for å forstå akkurat hva Mackie mener eksistensen av og kunnskapen om slike ting innebærer, og akkurat hvorfor det medfører rarhet. Å vite at noe er godt betyr ikke bare at man får sterk motivasjon til å gjøre det; man blir

²¹ Ibid. S. 38

²² Ibid. S. 38-39. Her bruker Mackie begrepet «autoritativt preskriptiv» i forbindelse med hvor vanskelig det er å redegjøre for slike ting uten å måtte postulere en slags moralsk sans eller intuisjon.

²³ Ibid. S. 40

²⁴ Ibid. S. 38-39

²⁵ Ibid. S. 40. Min uthevelse av «makes him».

faktisk *ført til* å gjøre det.²⁶ Slik fremstår kunnskapen nærmest som determinerende: Når man vet hva som er godt, en viss handling eller livsførsel for eksempel, så gjør man det bare. Altså ville eksistensen av slike egenskaper så å si ha bestemt handlingene våre om vi hadde hatt kunnskap om dem.

Det er her jeg vil benytte muligheten til å gi et innspill som jeg tror vil vise akkurat hvorfor slike typer egenskaper ville ha vært rare, og dermed hvorfor vi har grunn til å være skeptiske til at de eksisterer, om det nå er sant at moralske egenskaper og kunnskap om dem innebærer en slik type føring. Dette er et argument til forsvar for Mackies ontologiske påstand:

Hvis det er sant at egenskapen som benevnes ved ordet «god» eller «godt» er av en slik type at den fører enhver person som får viten om denne egenskapen til å søke det som har denne egenskapen, så vil enhver person som vet at en type livsførsel er god, gjennomføre den livsførselen. Jeg vil, rent intuitivt, beskrive; «Å arbeide for en veldedighetsorganisasjon» som en moralsk god livsførsel. Jeg tør også å anta at mange andre ville ha påstått det samme.

Begrunnelsene mine for å påstå at det er slik ville kunne være, blant annet: Det redder liv, det skaper muligheter for de som har vært mindre heldige, det viser en uselvisk medmenneskelighet hos den som lever slik, eller at å *ikke* gjøre det kan potensielt føre til død og lidelse.²⁷ Man kan anta at mange andre ville ha gitt lignende begrunnelser, og akkurat hva de ville ha vært ville kanskje ha reflektert våre ulike etiske syn. Men jeg spør nå: Er det slik at alle som vil påstå at det å arbeide for en veldedighetsorganisasjon er en god livsførsel, faktisk arbeider for veldedighetsorganisasjoner? Jeg kunne ha sagt at dette virker høyst usannsynlig, antatt at det er påviselig falskt og gitt meg der. Men jeg er villig til å innrømme, for argumentets skyld, at spørsmålet umulig kan ha et positivt svar, for jeg er selv et av disse menneskene. Jeg vil genuint beskrive denne livsførselen som god, og de typer begrunnelser jeg har gitt for det er alt jeg har: Helt naturlige forhold mellom livsførselen og hva den innebærer og medfører. Likevel arbeider

²⁶ Det er her ulike lesninger av Mackie. Jeg kommer tilbake til dette senere i forbindelse med et svar på en innvending gjort mot feilteori av Jonas Olson, *Moral Error Theory*, 2014. (Fotnote 35.)

²⁷ Jeg vil påpeke at disse begrunnelsene, og flere som man kan komme med, representerer, og kan representere, flere ulike former for etisk tenkning. De jeg nevner her kan for eksempel passe inn i utilitaristisk, deontologisk og dygdsetisk tenkning. Det sies noe om konsekvensene, noe om hvordan det underbygger muligheter og autonomi, og noe om den personen som har en slik livsførsel. Det de har til felles er at alle begrunnelsene, og forståelsen av dem, kommer fra en viten om livsførselen og hva den faktisk, eller potensielt, innebærer og medfører, noe vi kan begripe ved ordinær sansing og tenkning. Det er dette jeg mener når jeg senere sier «naturlige forhold».

jeg faktisk ikke for en veldedighetsorganisasjon; jeg bruker heller tid på å studere filosofi.²⁸ (Ikke for å si at de er gjensidig utelukkende, men det er dette jeg faktisk bruker tiden på). Så hva sier dette om egenskapen «god» ved livsførselen det er snakk om?

Det virker for meg som om det er tre muligheter:

Den første er at min innstilling til livsførselen ikke er en form for tro, overbevisning eller viten overhodet. Det har altså ikke noe med kunnskap å gjøre. Egenskapen det er snakk om er rett og slett ikke et objekt for viten. Min påstand er heller noe slik som et uttrykk for en følelse. Her vil emotivisme gi en bedre beskrivelse av hva det er jeg gjør enn feilteori, for feilteori sier at jeg har en tro, ikke en følelse om at noe er godt, og at det er dette som uttrykkes i min påstand at livsførselen er god. I dette bildet er ikke feilteori sant, fordi det går imot den konseptuelle påstanden, men ingenting har blitt sagt imot den ontologiske påstanden.

Vi kan derimot si at dette er en *tro* på eksistensen av en egenskap, og her har vi de to andre mulighetene:

Enten så har faktisk ikke denne livsførselen egenskapen av å være god, eller så *vet* jeg faktisk ikke at det er slik, til tross for de begrunnelsene jeg har for at jeg tror det. Igjen; hvis noe har egenskapen av å være god og jeg vet dette, så ville jeg blitt *ført til* å gjøre det. Men faktum er at en slik føring ikke har funnet sted. Så enten finnes ikke egenskapen i den livsførselen det er snakk om, eller så vet jeg bare ikke om den. Den første av disse mulighetene viser at feilteoriens ontologiske påstand er sann, i hvert fall angående denne spesifikke livsførselen. (Argumentet kan derimot, tror jeg, generaliseres til en hel del andre handlinger og livsførsler). Denne muligheten sier jo bare at denne livsførselen ikke har egenskapen av å være moralsk god: Denne egenskapen finnes ikke her. Den andre fører til at vi må gi en spesiell epistemologisk redegjørelse for hvordan vi skal kunne vite om denne egenskapen. Jeg skal tydeliggjøre denne andre muligheten ved å svare på en innvending gjort mot feilteori av Olson:²⁹

²⁸ Man kan spørre her om ikke filosofistudier er av mer moralsk verdi enn det å arbeide for en veldedighetsorganisasjon, og at det er derfor jeg holder på med. Jeg tviler på at de begrunnelsene jeg har gitt for godheten i den sistnevnte også kan gis for førstnevnte, og derfor kommer jeg med den bedømmelsen jeg har gitt. Men dette er, for å si det helt klart, en bedømmelse som *jeg* her gir.

²⁹ Olson, *Moral Error Theory*, 2014.

Olson mener at Mackie tilsynelatende undergraver sitt eget argument ettersom han gir ulike redegjørelser for hva som må til for å ha moralsk kunnskap.³⁰ I vårt tilfelle: «Se» egenskaper av typen «god». Den ene redegjørelsen er den jeg har nevnt: Vi måtte ha hatt en slags spesiell evne eller intuisjon, og denne evnen måtte ha vært helt forskjellig fra våre ordinære måter å tilegne oss kunnskap på. Den andre derimot, er mer gjenkjennelig: Han sier at vi trenger ikke tenke på det som et slags unikt organ i sinnet, men at alt som trengs er at den evnen vi har til å oppdage sannheter generelt, som vi kan kalle forståelse, inkluderer evnen til å oppdage moralske sannheter³¹, eller, eksistensen av moralske egenskaper. Olson viser at denne andre beskrivelsen nettopp er noe som forsvarere av moralsk intuisjonisme bruker for å vise at vi *kan ha* kunnskap om moralske egenskaper.³² Vår intuisjon er noe som gjør oss i stand til å begripe sannheter, noe som vil inkludere begripelse av moralske sannheter, og dermed eksistensen av moralske egenskaper i livsførsler.

Jeg har sagt at jeg intuitivt synes at det å arbeide for en veldedighetsorganisasjon er en moralsk god livsførsel. De typer begrunnelser jeg har gitt for denne intuisjonen er alt jeg har: Livsførselen og hva jeg tror den faktisk, eller potensielt, innebærer og medfører. Altså helt naturlige forhold som kan begripes ved en ordinær forståelse. Jeg har også antatt at mange andre ville ha gitt lignende begrunnelser, og at det er det de har å tilby. Likevel så har altså ikke viten om slike naturlige forhold ført til noe som helst, noe som tyder på at denne type viten ikke fører til viten om eksistensen av godheten i livsførselen. Altså, til tross for alle de epistemologiske evnene jeg har, og som alle andre har, til å persipere, oppfatte, sette sammen, reflektere over og forstå forholdet mellom livsførsler og hva de innebærer og medfører, og hva slags egenskaper de har i lys av denne forståelsen, så har jeg likevel ikke fått viten om livsførselens godhet. Med andre ord virker det som om at jeg måtte ha hatt en slags unik evne til å oppfatte slike ting, om man da ikke vil påstå at jeg og alle andre som har resonnert på måten jeg har foreslått «bare mangler forståelse likevel». Jeg tror derimot det blir uholdbart å påstå at de som resonnerer slik bare mangler den evnen eller intuisjonen som trengs for å få innsikt i moralske sannheter, for hva er beviset på en forskjell hos mennesker som gjør at noen har en slik intuisjon og andre ikke?

³⁰ Ibid. S. 101

³¹ Ibid. S. 101

³² Ibid. S. 101

Altså: Mackies andre beskrivelse, som Olson mener undergraver argumentet om at vi må ha en slags merkelig evne til å oppfatte moralske egenskaper, sier bare at våre faktiske epistemologiske evner måtte ha hatt evnen til å innse moralske sannheter for at vi skal få tilgang til dem. Det er derimot akkurat de evnene jeg har appellert til for å si at livsførselen, som er å arbeide for en veldedighetsorganisasjon, har egenskapen av å være god, men at det er klart at jeg likevel mangler viten om at det er slik siden jeg faktisk ikke fører et slikt liv. Dermed er ikke min intuisjon nok til å etablere min viten om eksistensen av denne egenskapen i denne livsførselen, og dermed har jeg heller ikke klart å bevise dens eksistens.

Jeg konkluderer derfor med at Mackie ikke undergraver seg selv, kontra Olson, ved å formulere disse to måtene å ha moralsk kunnskap på. Ved å vise at de evnene vi faktisk har til å utlede godheten i en livsførsel på ikke gir oss viten om, eller beviser eksistensen av, denne egenskapen, så har vi ikke mye annet valg enn å tro at denne viten måtte ha kommet ved en slags spesiell evne. Denne evnen måtte ha vært, som Mackie sier, noe helt annerledes fra alle våre andre måter å vite ting på.³³ Dette håper jeg også har tydeliggjort det andre muligheten av de to jeg foreslo vi måtte velge hvis vi tar min påstand, at det å arbeide for en veldedighetsorganisasjon er en moralsk god livsførsel, for å være uttrykk for en tro og ikke en følelse. Igjen: Enten så er det ikke sant at livsførselen er god, eller så er den det, men at det er noe jeg ikke vet ved de begrunnelsene jeg har, og som jeg også antar mange andre har. Det virker derfor som om vi, ifølge denne andre muligheten, må kunne gi en spesiell epistemologisk redegjørelse for hvordan noen kan vite at livsførselen er god; for forståelse av de naturlige forholdene mellom en livsførsel og hva den innebærer og medfører, det som ethvert tenkende menneske vanligvis er i stand til å ha, og som de tilegner seg ved ordinær sansning og tenkning, er tydeligvis ikke nok for viten.

Dette tror jeg først og fremst viser styrken av den epistemologiske delen av den ontologiske påstanden i moralsk feilteori. For til tross for min innvending mot Olson, så har han rett i at dette argumentet kun etablerer skeptisisme om moralsk kunnskap, og ikke at feilteori om moralske bedømmelser er sant.³⁴ Det har ikke her blitt sagt noe om feilteoriens konseptuelle påstand; så langt har jeg bare sett på styrken til den ontologiske påstanden. Vi har som sagt, tror jeg, tre

³³ Fotnote 21

³⁴ Ibid. S. 100

muligheter: Den første fører til emotivisme eller lignende som sier at moralske uttrykk ikke er en tro på noe, kontra feilteori sin konseptuelle påstand, men hvor den ontologiske gjenstår. Den andre viser at den ontologiske påstanden er sann, i hvert fall i tilfellet med godheten i å arbeide for en veldedighetsorganisasjon. Den tredje fører til skepsis om vi kan vite noe om egenskaper av typen; «godheten ved livsførsler», og hvis ingen av oss, med de evnene vi faktisk har til å moralsk vurdere livsførsler, klarer å identifisere denne egenskapen, så settes også deres eksistens under tvil: Det er helt naturlig å være skeptisk til eksistensen av de tingene som ingen, tilsynelatende, klarer å vise eller demonstrere. Men igjen; dette sier bare noe om feilteoriens ontologiske påstand og ingenting om den konseptuelle, som tross alt er den som tar oss fra moralsk skeptisisme til moralsk feilteori.

Jeg vil derimot avslutte denne delen om den ontologiske påstanden med å problematisere noe som frem til nå har blitt tatt for gitt. Som sagt består den ontologiske påstanden av en metafysisk og en epistemologisk del. Argumentet jeg har gitt har hovedsakelig støttet den epistemologiske. Den metafysiske delen sier at de moralske egenskapene må være forskjellige fra alt annet i universet, og i dette så legger Mackie at de er av en slik kraft at ren viten om dem vil føre en til å gjøre visse ting og styre unna visse andre ting. Jeg la vekt på dette at man *blir ført til* å handle på visse måter. Min lesning av Mackie stemmer her til dels overens med den lesningen som Olson også ender opp med å gi: Det som er rart med disse moralske egenskapene, ifølge Olson, er at de *garanterer* motivasjon i de som får viten om dem.³⁵ Men faktum er at vi ikke trenger å akseptere at moralske egenskaper har slike trekk.

Siden det nå er snakk om det ontologiske, altså om noe eksisterer eller ikke, så er disputten her mellom moralsk realisme og anti-realisme. Moralske realister trenger derimot ikke å påstå at

³⁵ Ibid. S. 108-109. Min lesning er mer bokstavelig. Det er en forskjell på å bli ført til å gjøre noe og å bli ført til å bli motivert til å gjøre noe; for det å være motivert til å gjøre noe er ikke det samme som å faktisk gjøre det. Innvendingen til den ontologiske påstanden som nå skal fremlegges i teksten gjelder uansett begge lesningene, så denne ulikheten i tolkning blir ikke slik sett relevant. Jeg tror også at argumentet jeg har gitt for den ontologiske påstanden er like plausibelt om vi leser Mackie på Olsons måte: Det virker lite sannsynlig at vi alle garantert blir sterkt motivert til å gjøre alle de ulike tingene vi vil kalle for godt, og jeg kan bruke det samme eksemplet for å vise til dette: Jeg kan ikke si at jeg er sterkt motivert til å arbeide for en veldedighetsorganisasjon selv om jeg anser det for å være en moralsk god livsførsel. Argumentet må altså modifieres slik at man viser til de tingene man ikke faktisk er *sterkt motivert* til å gjøre selv om man anser dem for å være moralsk gode, istedenfor å vise til at man ikke faktisk *gjør* disse tingene. Dermed vil «godheten» i denne livsførselen fortsatt bli satt under tvil om vi forstår de objektive verdiene og hva kunnskap om dem innebærer på Olson sin måte. Hvis det er slik at dette argumentet også kan generaliseres til andre handlinger og livsførsler, så vil «godheten» ved mange ulike handlinger og livsførsler også bli satt under tvil.

moralske faktum, som at en livsførsel har egenskapen av å være god i seg selv, betyr at det garanterer motivasjon, eller fører en til å handle på en viss måte, om man får viten om denne godheten. De kan for eksempel, som Olson foreslår, påstå at moralsk kunnskap kun motiverer når man også har et uavhengig ønske³⁶, i dette tilfellet; et ønske om å ha en god livsførsel. Med andre ord kan det innrømmes at disse egenskapene som Mackie snakker om virkelig ville ha vært rare, men det er ikke nødvendig for moralsk realisme, som er i strid med feilteoriens ontologiske påstand, å si at moralske egenskaper er førende eller motiverende slik Mackie beskriver dem. Det er heller ikke nødvendigvis slik at det er denne typen egenskaper vi generelt snakker om når vi bruker begreper som «god».

Det er altså ikke rart i det hele tatt at man beskriver en livsførsel som god, men samtidig ikke faktisk lever deretter. Dette er fordi den moralske egenskapen av godhet, og de andre moralske egenskapene, ikke nødvendigvis innebærer en slik type determinisme som Mackie antyder at de har. Han ser en slik type determinisme blant annet i Platons tanker om det gode, og dermed kan argumentet treffe bra hos ham. Men det er en determinisme som hverken nåtidige filosofiske moralske realister eller helt hverdagslig moralsk tanke og tale nødvendigvis forutsetter. Mackie påstår likevel, som vi så i sitatene fra første del, at eksistensen av objektive verdier av typen han beskriver ikke bare er noe som man finner i filosofisk tradisjon, men også i ordinær moralsk tenkning. Med dette kommer vi til feilteoriens konseptuelle påstand.

III. Den konseptuelle påstanden

Den konseptuelle påstanden er som sagt det som tar oss fra moralsk skeptisisme til moralsk feilteori. Her påstås det at de objektive verdiene, som Mackie benekter eksistensen av, likevel forutsettes i ordinær moralsk tanke og tale. Det er slik at vårt konsept om, for eksempel, «det gode», innebærer at det er en type egenskap som har en sinnsuavhengig eksistens og som i seg selv forteller oss hvordan vi bør handle uavhengig av egne ønsker og tilbøyeligheter. Det er en egenskap som er objektivt og kategorisk preskriptiv.³⁷ Det er derfor også noe som kan vises for å være sant eller falskt ved å gjøre den relevante ontologiske undersøkelsen. I lys av Mackies ontologiske påstand om at slike ting ikke eksisterer, følger det dermed at vi begår systematiske

³⁶ Ibid. S. 113

³⁷ Miller, 2003, S. 112

feil i våre moralske bedømmelser. Jeg har tenkt å bruke denne delen til å diskutere denne påstanden, og som jeg tror det er mulig å betvile.

Mackie påstår, som vi har sett, at konseptet om objektive verdier ikke bare finnes i tradisjonell europeisk filosofi, men også at det finnes i ordinær moralsk tanke og i betydningen av moralske begreper.³⁸ Det ble sagt i slutten av forrige del at Mackies argumenter kan treffe godt hos moralfilosofien til blant annet Platon, men at det ikke nødvendigvis treffer hos andre moralske realister eller i ordinær tenkning. De filosofene som Mackie tar for seg er hovedsakelig Platon, Immanuel Kant og Henry Sidgwick³⁹, og disse fremlegges som bevis for påstanden at europeisk filosofi har tradisjonelt sett hatt et konsept av objektive verdier. Men dette viser ikke at den konseptuelle påstanden er sann i henhold til ordinær eller hverdagslig tenkning. Hva som faktisk foregår ute i verden når man tenker og snakker moralsk tar jeg for å være et empirisk spørsmål, og vi kan bare spekulere hvor ofte teoriene til Platon, Kant og Sidgwick faktisk er av de typer forutsetninger som mennesker vanligvis gjør i sin moralske tenkning, eller hvor mange som tenker på samme måte som disse filosofene. Det må altså andre argumenter til for å vise at det foregår en systematisk feil i hverdagslig tenkning, og dermed for å bevise moralsk feilteori.

Spørsmålet blir derfor: Hva er det som egentlig foregår i hverdagslig moralsk tenkning og tale? Som sagt tar jeg dette for å være et empirisk spørsmål, og derfor kan en filosofisk tekst bare gi begrensede svar. Jeg skal likevel nå se på om feilteoriens konseptuelle påstand er plausibel ved å sette den opp mot Ayers emotivisme. Jeg redegjør først for hva Ayer har å si om moralsk bedømmelse og diskurs, for så å bruke det som innvending mot ulike ting sagt av Mackie mot ikke-kognitivismen og for den konseptuelle påstanden.

Ayers teori sier som sagt at moralske bedømmelser er et uttrykk for en følelse. De er ikke faktiske utsagn om eksistensen av ulike moralske egenskaper, eller engang om eksistensen av følelsen som uttrykkes. De prøver rett og slett ikke å si noe faktisk om verden i henhold til verdier, og derfor er ikke verdispørsmål noe som har med sannhet å gjøre.⁴⁰ Det har seg derfor slik, at når vi havner i moralske disputer, så er vi egentlig ikke uenige i spørsmål om verdier,

³⁸ Fotnoter 11 og 12

³⁹ Mackie, 1990. Han refererer til Platons former, Sidgwicks idé om at lykke er et mål som er gitt som absolutt preskriptivt av fornuften, (S. 23-24), og Kants kategoriske imperativ, (S. 27-30), som eksempler på konsepter hos filosofer som har slike objektive verdier han selv benekter.

⁴⁰ Ayer, 1970, S. 22.

men i spørsmål om (andre empiriske) fakta.⁴¹ Vi er for eksempel uenige i om en handling var god basert på hva slags effekt vi tror handlingen vil ha, hva den sannsynligvis vil føre til, hva motivasjonen bak den var, eller hva den kan si oss om personen som utførte handlingen. Slike spørsmål kan besvares ved ordinær empirisk undersøkelse: Er det sant at handlingen hadde den effekten vi synes er ønskelig? Hadde personen som handlet gode intensjoner, hvor dette for eksempel kan bety at man hadde altruistiske heller enn egoistiske begrunnelser? Disse spørsmålene har faktuelle svar, og i henhold til Ayers generelle epistemologi, så er de også verifiserbare.⁴² Derfor er det ikke slik at vi vanligvis forutsetter eksistensen av moralske egenskaper ved handlinger og livsførsler som vi mener de har i seg selv, men vi er egentlig kun uenige om andre faktuelle betraktninger.

Denne forståelsen av moralsk disput er passende til den typen moralsk resonnering som jeg selv brukte i forrige del, og som jeg foreslo og antok andre også ville ha brukt, til å begrunne hvorfor det å arbeide for en veldedighetsorganisasjon var en moralsk god livsførsel. Jeg begrunnet godheten i livsførselen ved å si hva den faktisk, eller potensielt, innebærer og medfører. Hva en livsførsel faktisk innebærer og medfører slik sett, er et empirisk spørsmål. Om, for eksempel, en slik livsførsel redder liv eller ikke, er noe vi faktisk kan finne ut av ved en enkel undersøkelse. Hvis noen vil være uenige i bedømmelsen som her blir gjort, så må de nødvendigvis undergrave de begrunnelsene som jeg har gitt. Siden disse er faktuelle begrunnelser, så må dette gjøres ved å vise at det jeg tror er sant angående, for eksempel, livsførselens effekt, faktisk ikke er sant. Man må vise at livsførselen faktisk ikke redder liv. Hvis alle mine begrunnelser skulle bli tilbakevist ved empiriske bevis, så har jeg dermed ikke lenger grunn for å tro at livsførselen er god. Vår uenighet, og uenighetens oppløsning, skjer altså ved faktuelle spørsmål og svar.

Man kan jo likevel, til tross for at man får bevis som tilbakeviser ens faktuelle påstander, fortsette å tro og si at livsførselen er god. Spørsmålet er da hva slags argumenter man kan komme med for å støtte troen. Mackies motstand mot moralsk intuisjonisme har jeg forsvart i forrige del. Ayer deler denne motstanden, for han sier at på et eller annet tidspunkt, når to parter i

⁴¹ Ibid. S. 110. Mitt tillegg i parentes.

⁴² Ibid. S. 5. Her gir Ayer en enkel formulering av verifikasjonsprinsippet. En setning har kun mening hvis påstanden den uttrykker er enten analytisk sann eller empirisk verifiserbar. Siden det her er snakk om handlinger og hva de innebærer og medfører, så vil jeg påstå at det først og fremst er snakk om en empirisk verifikasjon, om vi bruker Ayer sine termer.

en moralsk diskurs er enige om alle relevante fakta, men likevel er uenige om den moralske verdien av det det er snakk om, så stanser argumentasjonen.⁴³ Grunnen til dette er blant annet at vi ikke kan appellere til en slags moralsk evne som bare gir oss innsikt i moralske sannheter, som ville gjort det mulig å vise at livsførselen virkelig er god eller ikke. Når uenigheten bare er mellom rene intuisjoner så er det ingen test som kan gi validitet til den ene eller andre.⁴⁴

Dersom en uenighet om moralsk verdi vedvarer selv etter at man har blitt enige om alle relevante fakta, så kan ikke mer sies enn at de to partene har helt ulike sett av verdier. Ethvert argument for at det ene settet er overlegent det andre, vil i seg selv være en verdibedømmelse, og dermed så bryter argumentasjonen sammen når alt som gjenstår er en uenighet i verdi. Ayer konkluderer derfor med at man kun kan argumentere rundt moralske spørsmål hvis man har forutsatt et verdisystem.⁴⁵ Moralsk diskurs gir kun mening hvis man antar at den man snakker med deler visse verdier, og at spørsmålet om hvordan man bør handle og føre livet sitt, blir faktisk i henhold til om disse handlingene og denne livsførselen faktisk oppfyller det disse verdiene er ute etter. Man antar, for eksempel, at den andre også synes at liv er verdifullt, og at det er noe som bør opprettholdes. Derfor sier man at det som redder liv er godt på bakgrunn av denne antatte fellesforståelsen. Hvis den andre derimot sier at liv ikke er verdifullt, og at det ikke er vits i å handle og leve på en måte som opprettholder det, så finnes det ikke lenger et argument som den første kan lansere til den andre som kan overbevise ham om at det som redder liv er moralsk godt.

Hvis dette er et godt bilde på hva som faktisk skjer i dagligdags moralsk tanke og tale, så begås det egentlig ikke en systematisk feil. Det er ingen som forutsetter eksistensen av noe som ikke eksisterer. Det er heller bare slik at man er uenige om akkurat hva visse handlinger, livsførsler, og så videre, faktisk innebærer og medfører, og at de moralske begrepene brukes med bakgrunn i en antatt fellesforståelse om hva som er verdifullt. Den eneste forutsetningen som blir gjort er at den man snakker med deler noen av de samme verdiene som man selv har. Hvis det derimot blir klart at man ikke deler den relevante verdien, så slutter man å argumentere. Man kan likevel prøve å fortsette, men da tror jeg man fort kan anklages for å begå den feilen som Mackie tilskriver alle, i at man tror på eksistensen av noe som ikke eksisterer. Her uttrykker man følelser

⁴³ Ibid. S. 111

⁴⁴ Ibid. S. 106

⁴⁵ Ibid. S. 111

ifølge Ayer, men hvis en person sier at de genuint tror på noe, så ville det vært velvillig å ta dem på ordet. Når man ikke lenger argumenterer rundt det faktuelle så må man kanskje begynne å postulere eksistensen av visse egenskaper som ulike handlinger og livsførsler har i seg selv, selv om de ikke er empirisk tilgjengelige. For derved å redegjøre for kunnskap om disse egenskapene så må man videre ha en spesiell epistemologisk forklaring.

Mackies innvending mot ikke-kognitive teorier er at de fanger bare noe av sannheten.⁴⁶ Etikk, sier han, er noe vi tror handler mer om kunnskap enn det handler om avgjørelse:

« It will not be a matter of choice or decision whether an action is cruel or unjust or imprudent or whether it is likely to produce more distress than pleasure. »⁴⁷

Og I dette vil jeg ikke motsi Mackie. Det som bestemmer handlingers egenskaper av typen han her eksemplifiserer er jo faktisk, med Mackies egne ord; helt naturlige, deskriptive ting:

« How could anyone deny that there is a difference between a kind action and a cruel one, (...). The kinds of behaviour to which moral values and disvalues are ascribed are indeed part of the furniture of the world, and so are natural, descriptive, differences between them; (...). »⁴⁸

Det som sier at en handling er grusom er jo, for eksempel, noe slik som at en person slår en annen med ingen annen motivasjon enn at han synes det er gøy. Det at en handling produserer mer lidelse, enten fysisk eller psykisk, enn det produserer glede, er også et helt deskriptivt faktum.

Det som derimot ikke er klart her, er hvorfor dette ikke skulle være kompatibelt med Ayer sin emotivisme. Vi kan si at det er sant som Mackie sier, at de egenskapene av typen han her nevner ikke er noe som handlinger bare har i kraft av våre følelser eller avgjørelser, men er noe som handlinger faktisk har. Men dette kan innrømmes av Ayer uten at han trenger å forlate teorien om hva som faktisk skjer i moralske uttrykk:

Dette, tror jeg, er nettopp på grunn av hva slags egenskaper det er Mackie her faktisk bruker som eksempler. Han bruker ikke egenskaper som «rett» eller «galt», men «snilt» og «grusomt». Disse sistnevnte er jo ikke det som Mackie ville ha kalt for moralske egenskaper; disse er helt naturlige. Men hvorfor kan det ikke også være slik ifølge Ayer? Det som blir et uttrykk for en

⁴⁶ Mackie, 1990. S. 32

⁴⁷ Ibid. S. 33

⁴⁸ Ibid. S. 16-17

følelse istedenfor et deskriptivt faktum hos Ayer er setninger av typen: «X er galt», hvor dette er en normativ bedømmelse av noe, si, en handling.⁴⁹ Men om «x er grusomt» kan være et helt annet spørsmål; det er deskriptivt. Han kan vel også si at det er empirisk verifiserbart om en handling er snill eller grusom, gitt at man har en slags definisjon av typen jeg foreslo, (for det vil være et faktum om en person slo en annen for gøy eller ikke), eller om den produserer mer lidelse enn glede. Derfor er det ikke nødvendigvis representativt for alle ikke-kognitive teorier, som Mackie antyder, at de tar egenskaper som snilt og grusomt for å være noe vi bare velger at en handling har, eller at vi bare føler at det er slik. Dette er forbeholdt særegne moralske egenskaper som benevnes ved begreper som «rett», «galt», «godt» osv. Dermed har ikke Mackie klart å vise hva det er som mangler ved en ikke-kognitiv analyse av moralske bedømmelser og disputt. Faktisk er Ayers emotivisme kompatibel med påstanden om at, blant annet, handlingers grusomhet er et fakta, og dermed et objekt for kunnskap, og ikke en avgjørelse man selv gjør.

En klar uenighet har vi derimot når Mackie skriver:

« The ordinary user of moral language means to say something about whatever it is that he characterizes morally, (...), as it is in itself, (...), and not (...) simply expressive of, his, (...), attitude (...). »⁵⁰

Og når Ayer skriver:

« ...in every case in which one would commonly be said to be making an ethical judgement, (...). It is used to express feeling about certain objects, but not to make any assertion about them. »⁵¹

Mackie bruker som eksempel en som lurer på om det ville vært galt å forske på bakteriologisk krigføring.⁵² Spørsmålet denne personen stiller seg selv er ikke om han egentlig har lyst til å gjøre dette arbeidet, om det er noe han kan foreslå at andre gjør eller lignende; han lurer på om dette ville ha vært galt i seg selv.⁵³ Slik tenkning ligner på det Mackie sier er det hverdagslige og objektivistiske konseptet i moralsk tenkning.⁵⁴

Det som derimot er merkverdig, er at Mackie, fra først å si noe om hvordan det moralske spørsmålet ikke omhandler hva man har lyst til eller lignende, noe han kan ha rett i, plutselig går

⁴⁹ Ayer, 1970, S. 105-106

⁵⁰ Mackie, 1990, S. 33

⁵¹ Ayer, 1970, S. 108

⁵² Mackie, 1970, S. 33

⁵³ Ibid. S. 33-34

⁵⁴ Ibid. S. 34

over til å påstå at det man gjør er å lure på om noe er galt *i seg selv*. Det går ikke imot Ayer sin forståelse å si at når man kommer med moralske bedømmelser så spør man seg ikke om man egentlig har lyst til å gjøre arbeidet eller noe sånt. Derfor blir ikke Mackies påstand at det moralske spørsmålet ikke omhandler hva man har lyst til eller lignende relevant her. Videre derimot, så sier Mackie at det egentlige spørsmålet man stiller seg er om handlingen er gal «i seg selv». Men hvorfor er det nødvendigvis slik? Hvorfor er det heller ikke slik at det man lurer på er om handlingen er gal, hvor «gal» bare defineres basert på hva handlingen faktisk, eller potensielt, innebærer og medfører. Man kan jo konkludere at det ville vært galt å forske på bakteriologisk krigføring fordi bakteriologiske våpen har et enormt skadepotensial for død, lidelse og ødeleggelse. Hvem vet hva som ville ha skjedd om et slikt våpen skulle havne i gale hender?

Begrunnelsen for å bedømme dette som galt er, i dette tilfellet, basert på handlingens konsekvenser; dens faktuelle, eller potensielle, effekter. Forutsetningen her kan være at man synes liv er verdifullt. I en diskusjon ville man ha forutsatt at den man snakker med også setter en verdi i liv når man prøver å forklare bedømmelsen sin angående denne handlingen basert på disse effektene. Argumentet ville derimot blitt undergravd hvis det kunne blitt vist at forskningen ikke ville ha ført til død, lidelse og ødeleggelse, for dette var jo begrunnelsen for å si at forskningen var moralsk gal i utgangspunktet. Altså kan det godt hende at den moralske refleksjonen over denne handlingen, og en påfølgende diskusjon, ikke prøver å si noe som helst om handlingen «i seg selv», men faktisk er, som Ayer påstår, ikke mer enn en bedømmelse gjort utfra en verdi man har, og en disputt om fakta med bakgrunn i en antagelse om at denne verdien er felles. Hvis den man snakker med hadde sagt at han ikke forsto avgjørelsen fordi han ikke ser verdien av liv, og dermed ikke hvorfor man burde forhindre død og ødeleggelse når man kan; ja hva slags argument kan man da komme med for å overbevise? Den som her setter en verdi i liv, klarer jo tross alt ikke å vise at liv i seg selv er verdifullt. Det er først når man her vil prøve å gå videre til å si at liv *er* verdifullt, i seg selv, uavhengig av den bedømmelsen man selv eller andre gjør, at man kan anklages for den feilen som Mackie tilskriver allerede når bedømmelsen først blir gjort.

Jeg konkluderer derfor med at hva som faktisk foregår i hverdagslig moralsk tenkning og diskurs ikke er så klart som Mackie sin konseptuelle påstand tilsier. Jeg vil påstå at det kan være

vanskelig å faktisk vite akkurat hva som forutsettes i en gitt bedømmelse. Forutsetter man faktisk at visse handlinger er moralsk gode eller gale i seg selv, uavhengig av de verdiene som man selv og andre har, eller uttrykker man med sine bedømmelser kun en følelse og forutsetter at den verdien man har er delt av den man snakker med? Igjen, jeg tror at dette egentlig er et empirisk spørsmål. Jeg tror et definitivt svar finnes om man faktisk går ut i verden og gjennomfører en omfattende undersøkelse; og omfattende måtte den ha vært for å kunne si om det begås systematisk feil eller ikke. Det er faktisk mulig å spørre folk om hva det er de mener med det de sier; om de faktisk tror på eksistensen av noe objektivt godt eller galt. Jeg tror også at det er, for å være metaforisk, i ånden til både Mackie og Ayer å insistere på en slik undersøkelse. Det bør ha kommet klart frem i løpet av teksten at de er ontologisk- og empiriskorienterte tenkere, så måten vi faktisk finner ut av hva som eksisterer og ikke, og av hva som er tilfellet her i verden uansett hva vi snakker om, er å faktisk se etter.

IV. Konklusjon

Jeg har vurdert Mackies moralske feilteori. Jeg har forsvart teoriens ontologiske påstand, og jeg har gitt en mulig innvending til både Mackies påstand og mitt eget argument. Om premisset at objektive verdier må være av den typen som Mackie beskriver aksepteres, så er påstanden om at de ikke eksisterer plausibel. Derimot trenger man ikke å akseptere premisset, og fra her kan man argumentere for moralsk realisme mot den ontologiske påstanden. Jeg har også satt teoriens konseptuelle påstand opp mot Ayers emotivisme. Her har jeg prøvd å vise at Mackies argumenter ikke helt klarer å vise hva det er som faktisk skjer i dagligdags moralsk tanke og diskurs, for Ayers teori kan også gi et godt bilde av hva det er som faktisk foregår. Jeg avrundet med å påstå at et definitivt svar på dette spørsmålet faktisk kan finnes ved omfattende empiriske undersøkelser, noe som jeg tror både Mackie og Ayer ville bifalt gitt deres tilnærming. Dermed, hvis den ontologiske påstanden er plausibel, men den konseptuelle ikke, så har vi utfra Mackie god grunn til å være skeptiske til objektive verdier, men ikke tilstrekkelig grunn til å tro at feilteori er sant.

Kilder:

-Ayer, Alfred J. *Language, Truth, and Logic*. Victor Gollancz Ltd. 1970.

-Daly, Chris og Liggins, David. "In defence of error theory". *Philosophical Studies* 149, 209-230. 2010.

- Mackie, John L. *Ethics: Inventing Right and Wrong*. Penguin Books, 1990.
- Miller, Alexander. *Contemporary Metaethics: An Introduction*. Polity Press, 2003.
- Olson, Jonas. "In Defense of Moral Error Theory". *New Waves in Metaethics*. Palgrave-Macmillan, 2011.
- Olson, Jonas. *Moral Error Theory*. Oxford University Press, 2014.
- Rowland, Richard. "Moral Error Theory and the Argument from Epistemic Reasons". *Journal of Ethics & Social Philosophy*. Vol.7, No.1. 2013.

